

sem tudom már, hogy mit akart... Nem tudok megszabadulni tőle...

Kormányos Benő dr tanácsára szombaton délelőtt Somogyi Szilveszter dr főkapitány-nál bejelentették az esetet. A nő 24—25 éves, intelligens beszédű, szimpatikus megjelenésű.

A főkapitány azonnal telefonon érdeklődött a budapesti államrendőrségen, Szófiába pedig táviratot menesztett. A budapesti államrendőrség nem adott részletes fölvilágosítást. Szófiából pedig az éj folyamán még nem érkezett válasz.

SZINHÁZ, MŰVÉSZET

Színházi műsor.

Nov. 19, vasárnap d. u.: Sárga liliom, vasárnap este: Kis herceg, páratlan $\frac{1}{2}$.
Nov. 20, hétfő: Kis herceg, páros $\frac{1}{2}$.
Nov. 21, kedd: Orvosok, páratlan $\frac{1}{2}$.
Nov. 22, szerda: Tatárjárás, páros $\frac{1}{2}$.
Nov. 23, csütörtök: Ártatlan Zsuzsi, páratlan $\frac{1}{2}$.
Nov. 24, péntek: Az ezred apja, páros $\frac{1}{2}$.
Nov. 25, szombat: A papa. (B-mutató), páratlan $\frac{1}{2}$.
Nov. 26, vasárnap d. u.: Eszemadta, vasárnap este: A papa, páros $\frac{1}{2}$.

Egészségesek és betegek a művészetben.

(Saját tudósítónktól.) Szeretném tudni, vajon mivel indokolható vagy magyarázható az a mindjobban elharapódzó művészetkritikai definíció, amely szerint valamely művész és iránya „beteg”, amíg a másiké fölöttébb „egészséges”? Helyesebben: mit jelent az a különös és bizonyára nem művészi szempontból fakadt meghatározás, amely egy művészi alkotást vagy általában egy művész becseit fiziológiai értékegységekkel mérlegeli? Ki egészséges és ki beteg? — akarom kérdezni esztendő óta a kritikustól, az írótól, akinek mind gyakrabban szalad a tolla alá ez az osztályozás, tisztelt uram, akarom mondani, mit ért ön ez alatt a két szó alatt és én mit értek, ha ön leírja őket?

Valahol a lelkem legmélyén gyökeret vert az a hit, — és ma sem szabadultam tőle, sőt — hogy egyetlen kritikus, de egyetlen árva újságkritikus sem fog felelni erre, mert mint *Shakespeare* mondaná — „szavak, ah, pusztán szavak” csupán ezek, amelyeknek nincsen semmi közük a művészethez és amelyeknek értelmét ugyse kereste egyik se.

Ha vannak egyáltalán fogalmak, amelyeknek tartalmát megmagyarázni nehéz, akkor ezek között a fogalmak között mindaz, ami a „betegre” és az „egészségesre” vonatkozik, a legnehezebb. Nem művészi, de fiziológiai, orvosi és pszichiatrikus szempontokból állítom ezt, azokból a szempontokból tehát, amelyekből nézni őket egyáltalán lehet. *Claude Bernard*tól *Griesinger*ig és onnan *Ribot*-ig, soha senkinek sem sikerült e fogalmakkal egységesen operálni, mindég megmaradt az a nyugtalanító tudat, hogy amit p. o. normális állapotnak nevezünk, pusztán egy tipikus ideális helyzet, amely az organizmus ezer és állandó változásai közepett csak bizonyos alapegységek fikszizálására szolgál.

Micsoda vakmerőség és értelmetlenség már most az, amely két ilyen a somatikus antropológiában is ezeroldalu és tisztázatlan fogalommal művészetkritikai definíciókat rögzít meg? Micsoda vakmerőség ezekkel a bizonytalan fogalmakkal művészi alkotásokra bélyeget nyomni és a néző, vagy olvasó élvezetét előre elrontani, vagy gögösen betiltani.

Ennek a vakmerőségnek a tudatára kell ébredni, amikor tudjuk, hogy *Saint-Beuve*-tól *Lemaitre*-ig és *Remy de Courmontig* a francia, *Lessing*-tól *Alfréd Kerrig*, a német, *Diderot*-tól *Ruskinig* az egész európai művészetkritika abban az igyekvésben merült ki, hogy a néző vagy olvasó értelmét és szemét a művészet élvezésére állítsa be, menten minden elfoglaltságtól és amikor látjuk, hogy egy idő óta két szétágazó fogalommal és iskolás osztályosdival éppen ezt az elfoglaltságunkat akarják megmételtyezni.

A védekezés nehéz. Ha védekezni akarnék,

tisztában kellene lenni azzal, hogy *ők mit akarnak?* De éppen azoktól, akik ezekkel a fogalmakkal leggyakrabban operálnak, lehetne legnehezebben megtudni, hogy mit értenek a beteg és mit az egészséges alatt, mert az az első vakmerőségük, hogy művészi dolgokhoz művészetben kívül fekvő szempontokkal közelednek, azzal a másodikkal párosul, hogy ítéleteik megrögzítésénél nyers érzéseikkel elégszenek meg és nem revideálják magukban azt, hogy tulajdonképpen mit akarnak.

Egészséges — úgy hiszem — az ő szemükben az, ami erős, izmuktól duzzadó, ami a mobnak világosan érthető, egészséges minden művészet, amelynek nincsen köze a psziche finomabb vibrációhoz, egészséges a töretlen szenvedély minden nüanszirozottság nélkül és egészséges minden, ami differenciátlan. Beteg ellenben — ő, be sok minden beteg nekik — minden ézerszeresen differenciált lelkiállapot, minden a köznapitól elütő érzés, minden hangulat és hajlandóság, amely nem illik bele a polgári ideológia sematizmusába; beteg minden, ami nüanszirozott, beteg a kifinomult érzékiség és a modern psziche ideges izgulékonyasága, betegek azok az emberek, akik a kulturától kapnak mindent, ellentétben azokkal, akik a természettől nyernek mindent, beteg minden kétségbeesés, minden halálos vágyakozás, beteg minden, ami tisztázatlan a lélek és az élet keserű küzdelmében, beteg végül az agyember az ösztönemberrel szemben...

Egészséges *Szabolcska Mihály* és *Tömörkény István*, egészséges *Kéző-Kovács László* (a festő) és *Innocent Ferenc*, egészséges *Marcelle Prévost* és *Oktave Mirbeau*, egészséges *Roda-Roda* és *Ompféda*. Ellenben beteg *Ady Endre* és *Babits Mihály*, beteg *Kernstock Károly* és *Rippl-Rónai József*, beteg *Maeterlinck* és *Baudelaire*, beteg *Schnitzler* és *Wedekind*.

Persze nem könnyű nekem se ez a párosítás, de akik művészi dolgokban az egészséggel pöffeszkednek, azok szintén nem könnyen adhatják magyarázatát, hogy definíciójuk művészi és szociális szempontból mit jelentsen. Ha definiálni tudnának, akkor meg kellene akadniuk először és véglegesen annál a megismerésnél, hogy nincsen semmi, ami „beteg” lehetne a művésziekben, mert minden művészi tett gyökere tiszta etikai-akarat, amelyre a léleknek az alkotás pillanatában legfontosabban szüksége van. Minden, ami diszharmonikus, differenciált és megosztott a művészi psziche talaján egységes művészet-té lehet. Ha nem lesz azzá, az esztétikai hiányosság vagy talentumhiány, erről lehet szó, de betegségről és egészségről itt nem lehet beszélni.

És mindazoknak, akik kellő kritikai készség nélkül tovább is operálnak ezekkel a fiziológiai negatívumokkal, figyelmébe ajánlom azt is, hogy jöhet egy pillanat, amikor változik a helyzet és azzal, amit ma leszögeztek, holnap nem fognak tudni mit csinálni. Emlékezzenek arra, hogy akik hajdan *Ibsen* és *Hebbelt* betegnek kiáltották ki, ma legjobban csodálkoznak azon, hogy mennyire egészségesek ezek és akik hajdan *Szinnyei-Mersével* mitse tudtak kezdeni, ma fölöttébb egészségesnek tartják őt is. Ez nem az idők változása. Ez annak az egyetlen rak-táron tartott fogalomnak szakadatlan dezavválása és ama kritikai eszközök elégtelenségének újabb és újabb fiaskója.

Ha van mód rá, változó idők közepén, a hogy most állunk, itt az alkalom: tessék új fogalmakat keresni mindazoknak, akiknél a kritikai megnyilatkozás fogalomklisékhez van kötve. Tessék új klasszifikálást keresni, új egységeket, ha osztályozni kell minden áron. De ne tegyék ki magukat annak a zavarnak, hogy nem tudnak semmi közelebbit mondani arról, amit irnak és nem tudnak felelni arra: ki az egészséges és kik a betegek?

* **Főlolvasás a Dugonics-Társaságban.** A Dugonics-Társaság vasárnap főlolvasó-ülést tart. *Tordai Imre* felső ipariskolai

igazgató és *Móra Ferenc* olvasnak föl. *Kacsóh Pongrác* szereplése elmarad, mert a zeneköltő arról értesítette *Lázár György* dr polgármestert, a Dugonics-Társaság elnökét, hogy súlyos megbaja miatt nem jöhet. Helyette *Scossa Dezső* rendes tag olvas föl egy humoreszket.

* **Drámapályázat.** A Dugonics-Társaság szépirodalmi osztálya vasárnap délelőtt 11 órakor ülést tart. Az ülésből írják ki a pályázatot arra a drámai jutalomra, amelyre *Almássy Endre* szinigazgató ezer koronát juttatott a Társulatnak.

* **Az Otthon-szimfonikus hangversenye.** A Szegedi Tisztviselők Otthona november 25-én rendezi második szimfonikus hangversenyét a disztermében. A hangverseny műsorában Haydn, Volkmann és Mendelssohn mellett *Fichtner Sándor*, a szegedi honvédenekar kiváló és tehetséges karnestereinek legújabb műve: *Hegedüverseny*, dmoll, is szerepel, amely ez alkalommal először kerül előadásra. A klasszikus zenének ezt a legújabb termékét *Arany János*, hegedűművész fogja előadni zenekari kísérettel. A hangverseny hat órakor kezdődik. A belépő díjak: egyesületi tagoknak és családtagjaiknak 60 fillér, nem tagoknak egy korona. Belépő-jegyek este 6 és 7 óra között az Otthon titkári irodájában előre is válthatók.

* **Éljen Antal! Éljen Déry! Éljen Kovács!** A színházigazgatóság nagyon okosan *Larocqu* bájos, dallamos zenéjű operettjét, „A kis herget”-et tűzte ki mára előadásra. Zsuffolt ház várta a zenei szépségeiben bővelkedő operett előadását és ez a közönség triviális jelenetkezések szem- és fültanuja volt kénytelen lenni. Valaki ovációt készített elő *Déri Rózsának*. Ezt meghallotta valaki és erre ovációt készített elő *Antal Erzsinek*. Ezt is meghallotta valaki, dühös lett és a virágos boltba szaladt és ovációt rendezett *Kovács Hannának*. Ez a mai fölvirágzásoknak, tapsoknak és püsszegéseknek hiteles, de nem egészen mélyreható és oknyomozó története. Taps volt bőven: a diákhelyről a zártszékekhez tódultak és úgy tapsoltak és püsszegtek; a karzatokon víz-, cukor- és perecárusító gyerekek kalapjaikat lengették; a színészpáholyokban csattogott és kiabált az elismerés, különösen a jobboldali második számú színészpáholyból hallatszott negyvenkilencedik emelet stílusán egy dühös kézpár éktelen lár-mája. A földszint és a páholyok rezelveáltan viselkedtek és csak keveset tapsoltak. Ez a helyszíni rajz, fölvevődött egy második emeleti páholyból. Az előadás a legjobbak közül való volt, amit az idén láttunk. Kár, hogy annyira megzavarták a bemondott, a kontra és rekontra ünneplésekkel. *Déri Rózi* kis hercege snájdig legényke volt, a kisasszony jó utakon kezd járni a közönség meghódítása felé. *Antal Erzs* a számára hálátlan szerepben előkelően tudott mértéket tartani és jó volt. *Kovács Hanna* nehezen fejlődik, tudott illúziót kelteni. A névsor legelejére kellett volna írni a zseniális *Szücs Irént*, aki az operettelőadásokon a legteljesebb művészet-tel eléggé nem méltányolható diszkréciával reprezentálja azt a tónust, aminek általánosulásaért harcolunk. *Heltai* jól énekelt, kár, hogy játékban sokszor tulzott. *Binder Károly*ról még mindig nem lehet végleges véleményünk, azt hisszük, értékes hanganyaga van. A kar értékes munkát végzett, ma fe-gyelmezett volt és legtöbbször jól énekelt.

* **Hogy mulat Ujházy Ede?** Budapestről jelenti tudósítónk ezt az apróságot: *Ujházy Ede* hű marad a *Vampetieshez* és még most is, november derekán künn a Városligetben ebédel napról-napra. Az egyetlen engedmény, amit a zordabb időjárásnak tett, hogy tető alatt, a vendéglő egyik nyitott „születli”-jé-be vonult. Oda hozzák a híres *Ujházy-levest*, de még a fürge lábu pincéernél is fürgebbek a mester mindennapi vendégei, a ligeti — verebek. Amikor a nagy művész asztalhoz ül, ezek a szárnyas gézenguzok odaszállnak a veranda párkányára. Jól ismerik pártfogójukat.